

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **È È** **κατά της ΕΛΛΑΔΟΣ**

(Προσφυγή υπ' αριθ. 55611/00)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

28 Μαρτίου 2002

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 44 § 2 της Σύμβασης.

Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 28-03-02

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

ERIK FRIBERGH

Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση **È È** **κατά της Ελλάδος,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν από τμήμα
απαρτιζόμενο από τους εξής δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρος,*

K.Λ. POZAKH,

G. BONELLO,

E. LEVITS,

S. BOTOCHAROVA,

A. KOVLER,

E. STEINER,

και από τον Ε. FRIBERGH, *Γραμματέα του Τμήματος*,

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 7 Μαρτίου 2002,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 55611/00) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας ο Έλληνας υπήκοος **Έ. Έ.** ("ο προσφεύγων"), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 26 Οκτωβρίου 1999 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση").
2. Η Ελληνική Κυβέρνηση ("η Κυβέρνηση") εκπροσωπείται από τον πληρεξούσιό της, Μ. Απέσσο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και από τον Ι. Μπακόπουλο, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.
3. Ο προσφεύγων ισχυριζόταν ότι υπήρξε παραβίαση της ευλόγου προθεσμίας, την οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως.
4. Η προσφυγή παραπέμφθηκε στο πρώτο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα στο οποίο ανετέθη η εκδίκαση της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως), συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.
5. Με την από 5 Απριλίου 2001 απόφαση, το Δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή ως παραδεκτή.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Α. Η πρώτη διαδικασία

6. Το 1981 και με την υπ' αριθ. 227/48/1981 απόφαση, ένας οργανισμός κοινωνικής ασφάλισως, το ΤΕΒΕ, δέχθηκε, δυνάμει του Ν.Δ. 4377/1964, ότι

οι ετήσιες ασφαλιστικές εισφορές, τις οποίες κατέβαλε ο προσφεύγων στην Τουρκία, θα αναγνωρίζονταν στην Ελλάδα κατόπιν εξαγοράς.

7. Στις 16 Φεβρουαρίου 1984, ο προσφεύγων εισήγαγε ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Αθηνών αίτηση ακυρώσεως αποφάσεως με την οποία το ΤΕΒΕ απέρριψε το αίτημα του προσφεύγοντος περί τροποποιήσεως των όρων της προαναφερομένης αποφάσεως. Η υπόθεση συζητήθηκε στις 21 Μαΐου

1984, αλλά, ολίγον μετά τη συζήτηση, το δικαστήριο απεφάσισε να την απορρίψει ως απαράδεκτη για τον λόγο ότι ο προσφεύγων δεν είχε κληθεί νομότυπα. Το δικαστήριο όρισε δικάσιμο για τις 17 Δεκεμβρίου 1985, αλλά, κατά την ημερομηνία αυτή, η συζήτηση ανεβλήθη για τη δικάσιμο της 17^{ης} Ιουνίου 1986.

8. Με την από 26 Σεπτεμβρίου 1986 (υπ' αριθ. 11086/1986) απόφαση, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακυρώσεως. Έκρινε ότι οι διατάξεις οι οποίες επέβαλλαν την εξαγορά των εισφορών, δεν ήταν αντίθετες προς το Σύνταγμα (αρχή της ισότητας), διότι αφορούσαν μία μεγάλη κατηγορία προσώπων.

9. Στις 7 Μαΐου 1987, ο προσφεύγων προσέφυγε κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η συζήτηση ανεβλήθη για τις εξής ημερομηνίες: 23 Νοεμβρίου 1987, 25 Απριλίου 1988, 12 Δεκεμβρίου 1988, 23 Οκτωβρίου 1989, 21 Μαΐου 1990, 11 Μαρτίου 1991, 25 Νοεμβρίου 1991, 28 Σεπτεμβρίου 1992, 29 Μαρτίου 1993, 31 Ιανουαρίου 1994, 26 Σεπτεμβρίου 1994, 27 Μαρτίου 1995, 11 Δεκεμβρίου 1995, 13 Μαΐου 1996, 27 Ιανουαρίου 1997, 26 Μαΐου 1997, 17 Νοεμβρίου 1997, 23 Μαρτίου 1998, 2 Νοεμβρίου 1998 και 14 Δεκεμβρίου 1998, ημερομηνία κατά την οποία συζητήθηκε η υπόθεση.

10. Στις 11 Οκτωβρίου 1999, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη (απόφαση υπ' αριθ. 3099/1999). Έκρινε ότι ο προσφεύγων δεν είχε καταβάλει τα νόμιμα τέλη χαρτοσήμου, ούτε κατά τον

- 4 -

χρόνο καταθέσεως της αιτήσεως παρά του διοικητικού δικαστηρίου, ούτε εντός του επομένου της αποστολής της δικογραφίας στο Συμβούλιο της Επικρατείας μηνός, και ότι δεν ηδύνατο εξ άλλου να θεωρηθεί ότι απαλλάσσεται της καταθέσεως των τελών αυτών. Περαιτέρω, ο προσφεύγων δεν είχε καταθέσει αίτηση απαλλαγής λόγω πενίας.

B. Η δεύτερη διαδικασία

11. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1985, ο προσφεύγων κατέθεσε ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Αθηνών αίτηση ακυρώσεως αποφάσεως του ΤΕΒΕ, με την οποία υπήχθη σε ειδική κλίμακα όσον αφορά τις ασφαλιστικές εισφορές του. Με την από 27 Φεβρουαρίου 1987 (υπ' αριθ. 3273/1987) απόφαση, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε την αίτηση για τον λόγο ότι η υπαγωγή του προσφεύγοντος στην επίδικη κλίμακα είχε λάβει χώρα συμφώνως προς το ετήσιο εισόδημα του προσφεύγοντος, και ότι τούτο δεν αντέβαινε προς τις οικείες νομοθετικές διατάξεις.

12. Στις 4 Ιανουαρίου 1988, ο προσφεύγων προσέφυγε κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

13. Η συζήτηση, η οποία ορίστηκε αρχικώς για τις 13 Νοεμβρίου 1989, ανεβλήθη για τις 21 Μαΐου 1990, στη συνέχεια για τις 5 Νοεμβρίου 1990, 22 Απριλίου 1991, 4 Νοεμβρίου 1991, 4 Μαΐου 1992, 26 Οκτωβρίου 1992, 15 Μαρτίου 1993, 25 Οκτωβρίου 1993, 14 Φεβρουαρίου 1994, 26 Σεπτεμβρίου 1994, 20 Φεβρουαρίου 1995, 22 Απριλίου 1996, 18 Νοεμβρίου 1996, 14 Απριλίου 1997, 27 Οκτωβρίου 1997, 16 Φεβρουαρίου 1998, 26 Οκτωβρίου 1998, 16 Νοεμβρίου 1998 και 14 Δεκεμβρίου 1998.

14. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1999, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη (απόφαση υπ' αριθ. 2905/1999), για τον λόγο ότι η αίτηση δεν είχε υπογραφεί από δικηγόρο. Έκρινε ότι ο προσφεύγων δεν είχε ζητήσει να τύχει του ευεργετήματος πενίας στην προκειμένη περίπτωση, όπως απαιτείται από το άρθρο 198 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Υπογράμμισε ότι το άρθρο 17 του Π.Δ. 18/1989 “περί κωδικοποίησης των διατάξεων των νόμων περί του Συμβουλίου της Επικρατείας” - το οποίο επιβάλλει, επί ποινή απαραδέκτου, όπως η αίτηση αναιρέσεως και η αίτηση ακυρώσεως είναι υπογεγραμμένες από δικηγόρο – δεν αντέβαινε προς το άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος ούτε προς το άρθρο 6 §§ 1 και 3 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως. Το άρθρο 17 σκοπό είχε τόσο να εξασφαλίσει την καλή διοίκηση της δικαιοσύνης όσο και να προστατεύσει τα συμφέροντα του ενδιαφερομένου, αφού η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αφορούσε αποκλειστικώς τα νομικά σφάλματα των δικαστηρίων κατωτέρων βαθμών.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

15. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο, στο σχετικό χωρίο αυτού, ορίζει ότι:

“Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί (...) εντός λογικής προθεσμίας, υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)”

16. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι όσον αφορά τις δύο διαδικασίες, η περίοδος, η οποία πρέπει να ληφθεί υπ’ όψη, άρχισε στις 20 Νοεμβρίου 1985, με τη θέση σε ισχύ της δηλώσεως αποδοχής εκ μέρους της Ελλάδος του δικαιώματος ατομικής προσφυγής. Η πρώτη διαδικασία έληξε στις 11 Οκτωβρίου 1999, με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επομένως, διήρκεσε δεκατρία έτη, ένδεκα μήνες και εννέα ημέρες. Η δεύτερη διαδικασία έληξε με την από 27 Σεπτεμβρίου 1999 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επομένως, διήρκεσε δεκατρία έτη, δέκα μήνες και επτά ημέρες. Εν τούτοις, για να επαληθευτεί ο εύλογος χαρακτήρας του

διαδραμόντος χρόνου, πρέπει επίσης να ληφθεί υπ’ όψη η κατάσταση στην οποία ευρισκόταν η υπόθεση στις 20 Νοεμβρίου 1985. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι δύο διαδικασίες είχαν αρχίσει με την από 16 Φεβρουαρίου 1984 και 25 Σεπτεμβρίου 1985 κατάθεση αντίστοιχα των αιτήσεων ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Αθηνών.

17. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της υποθέσεως και βάσει των κριτηρίων τα οποία έχει θεσπίσει η νομολογία του Δικαστηρίου, όπως, ειδικότερα, η πολυπλοκότητα της υποθέσεως, η συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, την από 26 Σεπτεμβρίου 1996 απόφαση Di Pede κατά της Ιταλίας, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV, § 27), που, εν προκειμένω, απαιτούν σφαιρική εκτίμηση.

18. Όσον αφορά την πρώτη διαδικασία, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το διοικητικό δικαστήριο Αθηνών απεφάνθη εντός ευλόγου προθεσμίας. Αν δεν ληφθεί υπ’ όψη η προηγούμενη της ημερομηνίας αναγνωρίσεως από την Ελλάδα του δικαιώματος ατομικής προσφυγής (19 Νοεμβρίου 1985) περίοδος, το δικαστήριο εκδίκασε την υπόθεση στις 17 Ιουνίου 1986 και εξέδωσε την απόφασή του στις 26

Σεπτεμβρίου 1986. Από τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, θα πρέπει να αφαιρεθεί χρονικό διάστημα δύο ετών περίπου που αντιστοιχεί στις θερινές διακοπές των δικαστών (από 1^{ης} Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου εκάστου δικαστικού έτους), ως και την περίοδο κατά την οποία οι δικηγόροι μέλη του δικηγορικού συλλόγου Αθηνών απεργούσαν. Επίσης, η υπόθεση ήταν πολύπλοκη διότι έπρεπε το Συμβούλιο της Επικρατείας να αποφανθεί επί του θέματος των συνεπειών της μη καταβολής των τελών χαρτοσήμου επί του παραδεκτού της προσφυγής και επί του θέματος της ανάλογης εφαρμογής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας νόμου περί απαλλαγής της

- 7 -

καταβολής των εν λόγω τελών ενώπιον των διοικητικών αρχών.

19. Όσον αφορά τη δεύτερη διαδικασία, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι το διοικητικό δικαστήριο Αθηνών εκδίκασε την υπόθεση στις 18 Δεκεμβρίου 1986 και εξέδωσε την απόφασή του στις 27 Φεβρουαρίου 1987. Από τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, θα πρέπει επίσης να αφαιρεθεί χρονικό διάστημα δύο ετών περίπου που αντιστοιχεί στις θερινές διακοπές των δικαστών (από 1^{ης} Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου εκάστου δικαστικού έτους). Επίσης, η υπόθεση ήταν πολύπλοκη διότι έπρεπε το Συμβούλιο της Επικρατείας να αποφανθεί επί της εναρμονίσεως των διατάξεων περί του ευεργετήματος πενίας με το Σύνταγμα της Ελλάδος, το άρθρο 6 της Συμβάσεως και το άρθρο 10 της Παγκοσμίου Διακηρύξεως των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

20. Ο προσφεύγων υπογραμμίζει τη μη εύλογη διάρκεια της διαδικασίας. Δηλώνει ότι δεν ζήτησε από το Συμβούλιο της Επικρατείας να επιταχύνει τη διαδικασία διότι παρόμοια αιτήματα δεν ικανοποιούνται παρά μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις. Όσον αφορά την απεργία των δικηγόρων μελών του δικηγορικού συλλόγου Αθηνών, δεν αφορούσε τους δικηγόρους των δημοσίων οργανισμών, οι οποίοι εξακολούθησαν να ασκούν τα καθήκοντά τους. Κατά τη δεύτερη διαδικασία, εισήγαγε την αίτησή του ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δώδεκα ημέρες μετά την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση της αποφάσεως του διοικητικού δικαστηρίου (μετά την καθαρογραφή της στις 18 Δεκεμβρίου 1987) και όχι μετά από δέκα μήνες, όπως υποστηρίζει η Κυβέρνηση.

21. Το Δικαστήριο σημειώνει, κατ' αρχάς, ότι οι διαδικασίες ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Αθηνών διεξήχθησαν ταχέως. Αντιθέτως, οι διαδικασίες ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν θα ηδύναντο να θεωρηθούν ως συμβατές προς την "εύλογη προθεσμία", την οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως: η πρώτη διήρκεσε δώδεκα έτη και πέντε

- 8 -

μήνες περίπου και απετέλεσε αντικείμενο είκοσι αναβολών, η δεύτερη διήρκεσε ένδεκα έτη και οκτώ μήνες περίπου και απετέλεσε αντικείμενο δεκαεννέα αναβολών. Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι υποθέσεις δεν παρουσίαζαν καμία ιδιαίτερη πολυπλοκότητα και ότι η Κυβέρνηση ουδόλως αιτιολογεί τον μεγάλο αριθμό αναβολών.

22. Λαμβανομένων υπ' όψη των περιστάσεων της υποθέσεων και των όσων διακυβεύονται για τον προσφεύγοντα στο πλαίσιο της διαφοράς – όσον αφορά την αναγνώριση των ετησίων ασφαλιστικών

εισφορών -, το Δικαστήριο δεν θα ηδύνατο να κρίνει ως “εύλογο” τον διαδραμόντα χρόνο εν προκειμένω. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

23. Κατά το άρθρο 41 της Συμβάσεως,

“Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και αν το εσωτερικό δίκαιο του υψηλού συμβαλλομένου μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.”

A. Υλική ζημία, ηθική βλάβη, έξοδα και δικαστική δαπάνη

24. Ο προσφεύγων ζητά 269 066 770 Δραχμές για υλική ζημία, ηθική βλάβη, έξοδα και δικαστική δαπάνη.

25. Η Κυβέρνηση δηλώνει έτοιμη να καταβάλει σε περίπτωση παραβιάσεως Δραχμές 1 000 000 για ηθική βλάβη και Δραχμές 1 000 000 για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

26. Όσον αφορά την υλική ζημία, το Δικαστήριο δεν διακρίνει αιτιώδη σύνδεσμο ανάμεσα στην παραβίαση του άρθρου 6 § 1 και στη ζημία την οποία υπέστη ο προσφεύγων. Όσον αφορά την ηθική βλάβη, δυνάμει ευλόγως να σκεφθούμε ότι η υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας προξένησε στον προσφεύγοντα αγωνία και ένταση. Αποφαινόμενο κατά δικαία κρίση, το

- 9 -

Δικαστήριο του επιδικάζει 13 000 ευρώ για την αιτία αυτή. Όσον αφορά τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων, ο οποίος δεν εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο, δεν αιτιολογεί την εκ μέρους του πραγματοποίηση ιδιαίτερων εξόδων για την προσφυγή του στο Στρασβούργο και εκτιμά ότι ουδέν του οφείλεται για τον λόγο αυτό.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

27. Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία διαθέτει το Δικαστήριο, το ισχύον στην Ελλάδα κατά την ημερομηνία υιοθετήσεως της παρούσης αποφάσεως επιτόκιο είναι 6% ετησίως.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

2. *Κρίνει* ότι

α) το εναγόμενο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως, 13 000 ευρώ (δεκατρείς χιλιάδες) για ηθική βλάβη, συν οιοδήποτε ποσό το οποίο είναι δυνατόν να οφείλεται ως φόρος προστιθέμενης αξίας,

β) το ποσό αυτό θα προσαυξάνεται με απλό τόκο 6% ετησίως από της εκπνοής της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι της καταβολής του.

3. *Απορρίπτει* το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησεως ως προς τα υπόλοιπα ποσά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική, στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 28 Μαρτίου 2002 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Erik FRIBERGH

Γραμματέας

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα. Αθήνα, 17-05-2002.
Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π.
ΠΑΠΑΔΟΠΟ
ΥΛΟΥ